

курс лекцій. – 2-ге вид., доп. – СПб. : Вид-во «Юридичний центр Пресс», 2003. – 845 с.

3. Лившиц Р.З. Теория права : учебник / Р.З. Лившиц. – М., 1994. – 224 с.

4. Хорошильцев А.И. Объект и предмет юридического познания: проблема соотношения / А.И. Хорошильцев // Юрист вуза. – 2010. – № 8. – С. 52-56.

5. Керимов Д.А. Методология права (предмет, функции, проблемы философии права) / Д.А. Керимов. – М. : Аванта, 2000. – 560 с.

6. Селіванов В.М. Право і влада суверенної України: методологічні аспекти. – К. : ВД «Ін Юре», 2002. – 724 с.

7. Мірошниченко М.І. Відношення понять «системи права» та «правової системи» (синергетичний аналіз) // Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. праць. – Вип. 187: Правознавство. – Чернівці : Рута, 2003. – С. 34.

8. Лукаш О.Л. Проблема визначення об'єкта та предмета інформаційного права / О.Л. Лукаш // Міністерство юстиції України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minjust.gov.ua/7949>.

9. Копылов В.А. Информационное право : учебник / В.А. Копылов. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Юристъ, 2003. – 512 с.

10. Чуковская Е.Э. Аудиовизуальный бизнес. Договорное регулирование / Е.Э. Чуковская. – М. : Рос. консулт, 1999. – 336 с.

11. Основи інформаційного права України : навч. посіб. / За ред. М.Я. Швеця, Р.А. Калюжного. – К. : Знання, 2004. – 274 с.

12. Брижко В.М. До питання застосування у правотворчості понять «інформація» та «дані» / В. Брижко // Правова інформатика. – К., 2005. – № 4 (8). – С. 31-37.

13. Глушков В.М. Основы безбумажной информатики / В.М. Глушков. – М., 1982. – 552 с.

УДК 351.713(477)

М. Кравець,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри конституційного та адміністративного права
ДВНЗ «Національний гірничий університет»

ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ У СТРУКТУРІ МИТНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Національне митне законодавство, що регламентує сукупність суспільних відносин в галузі державної митної політики та державної митної справи, встановлює юридичну відповідальність за вчинення певного кола суспільно небезпечних, шкідливих діянь, що порушують встановлені норми та стандарти.

За офіційною статистикою в 2012 р. митними органами (з 04.07.2013 р. митні органи реорганізовані в органи доходів і зборів [1]) було порушено 172 кримінальні справи про контрабанду на суму 28,78 млн грн та 23 386 справ про порушення митних правил на суму 1,99 млрд. грн [2]. З грудня 2012 р. кримінальні справи про контрабанду митними органами України

не порушувались у зв'язку з тим, що з 20.11.2012 набрав чинності новий Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI, відповідно до якого органи доходів і зборів (митні органи) не віднесені до органів, уповноважених розпочинати досудове розслідування. За порушення митних правил протягом 2013 р. органами доходів і зборів було заведено більше 23 тис. справ на загальну суму понад 796 млн грн [3], що свідчить про те, що рівень адміністративної деліктності зберігається на тому ж рівні.

Зростання ефективності правоохоронної діяльності посадових осіб органів доходів і зборів, насамперед, пов'язано з покращенням якості право-

вого регулювання порядку притягнення до адміністративної відповідальності за митні правопорушення. Разом з тим, варто відзначити непоодинокі випадки помилок при кваліфікації митних правопорушень, які допускаються посадовими особами при здійсненні боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил. Саме тому наукові дослідження митних правопорушень, зокрема дослідження порушень митних правил, є досить актуальними та своєчасними.

Серед науковців, які вже досліджували тематику, присвячену протидії та припиненню митних правопорушень, можна виокремити Є.В. Додіна, С.В. Дьоміну, О.В. Константу, С.В. Кувакіна, Д.В. Приймаченка, С.В. Продайка, В.В. Прокопенка, О.В. Серих та інших. З урахуванням внесення змін та доповнень у чинне кримінальне, адміністративне та митне законодавство, питання щодо ролі та місця порушень митних правил в системі митних правопорушень спеціально не досліджувались.

У пропонованій статті досліджується співвідношення поняття порушення митних правил з суміжними правовими категоріями правопорушення, митні правопорушення та адміністративний проступок.

В межах даного наукового дослідження, насамперед, варто з'ясувати питання щодо правової природи правопорушення взагалі. Як впливає з самого терміну «правопорушення» – це порушення права, акт, протиправний праву, його нормам, закону. Вчинити правопорушення – «переступити» право. Як слушно в свій час зазначав М.С. Малейн: «Кожне окреме правопорушення як явище реальної дійсності є конкретним: воно вчиняється конкретно особою, в певному місці та у певний час, суперечить чинній правовій нормі, характеризується точно визначеними ознаками» [4, с. 6].

В сучасній юридичній літературі спостерігається єдність думок щодо того, що являє собою правопорушення. Найбільш прикметним визначенням є наступне поняття: «правопорушення – це протиправне винне, соціально

шкідливе діяння (дія чи бездіяльність) деліктоздатної особи, що тягне за собою юридично визначені для правопорушника негативні наслідки [5, с. 359]. Зазначимо, що поділяємо дану позицію та будемо її враховувати у подальших дослідженнях.

Властивості та ознаки правопорушень характеризуються такими загальними рисами і ознаками поведінки:

а) має протиправний характер, тобто суперечить нормам права, та являє собою порушення заборон, що мають місце в законах та підзаконних актах, невиконанні обов'язків, що випливають із нормативно-правового акта, акта застосування норм права або договору, який був укладений на основі закону;

б) є суспільно-небезпечною або суспільно-шкідливою;

в) має свій зовнішній прояв – протиправні дії або бездіяльність;

г) має свідомо-вольовий характер, тобто момент вчинення правопорушення залежить від волі та свідомості особи;

д) є винною, адже правопорушенням визнається тільки винне діяння, тобто – це дія, яка висловлює негативне внутрішнє ставлення правопорушника до інтересів інших осіб, містить вину;

е) є караною, тобто тягне за собою застосування до правопорушника заходів державного впливу, зокрема заходів юридичної відповідальності.

В юридичній літературі існують різноманітні класифікації правопорушень. Нас цікавить класифікація правопорушень залежно від галузей права, до якої належать норми, що порушуються (тобто суспільні відносини, на які справляється протиправний вплив). Відповідно до цього критерію можемо виокремити митні правопорушення як порушення, що посягають на суспільні відносини, що складаються у галузі державної митної політики та державної митної справи. Правомірність виокремлення митних правопорушень підтверджується позицію вітчизняних науковців (Є.В. Додін, А.В. Мазур, В.Я. Настюк, Д.В. Приймаченко, В.В. Прокопенко, І.О. Федотова, М.Г. Шульга),

які обстоюють позицію щодо існування в національній системі права такої комплексної галузі права, як митне право.

Раніше в юридичній літературі вже була сформульована позиція, прихильники якої стверджували, що до кола митних правопорушень можна зарахувати такі делікти, як злочини у митній сфері, порушення митних правил та порушення, що перешкоджають виконанню повноважень, покладених на посадових осіб органів доходів і зборів [6, с. 229]. Проте достатньої аргументації вони не наводили. Якщо щодо виокремлення злочинів питань не виникає, то з виділенням ще двох самостійних груп проступків не все так однозначно. У даному контексті цілком логічним є питання щодо співвідношення порушення митних правил та порушень, що перешкоджають виконанню повноважень, покладених на посадових осіб органів доходів і зборів з таким проступком, як адміністративне правопорушення.

Спробуємо розібратись з розмежуванням митних правопорушень на окремі групи. Загальновизнаною класифікацією правопорушень є їх класифікація за ступенем суспільної небезпеки та завданої шкоди [5, с. 366; 7, с. 458]. Відповідно до цього критерію правопорушення поділяються на:

а) злочини – передбачені і заборонені кримінальним законодавством протиправні суспільно небезпечні діяння, які спричиняють чи можуть спричинити істотну шкоду певним охоронюваним державою суспільним відносинам;

б) проступки – протиправні, винні діяння, які не настільки небезпечні, як злочини, але завдають шкоду особі, суспільству, державі, вчиняються в усіх врегульованих правових сферах суспільного життя, мають різні об'єкти посягання і викликають юридичні наслідки за їх вчинення – стягнення. Саме за об'єктом посягання пропонується розрізняти адміністративні, дисциплінарні, цивільні, земельні та інші проступки.

Наразі до злочинів, що вчиняються у галузі державної митної справи, належать діяння, передбачені ст. 201

«Контрабанда» Кримінального кодексу України (далі – КК України) та ст. 305 «Контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів» КК України. Перелік злочинів є вичерпним, а тому розширенню не підлягає.

В чинному митному законодавстві поняття «адміністративне правопорушення» не використовується. Натомість найбільш чисельна група митних правопорушень позначається поняттям «порушення митних правил», юридичний склад яких встановлено в ст. 468-485 Митного кодексу України (далі – МК України). Так чи тотожні ці поняття? Відповідь на це питання можемо отримати в процесі аналізу понять «адміністративне правопорушення (проступок)» та «порушення митних правил».

Визначальним у дослідженні поняття адміністративного правопорушення, є його легальне визначення, що міститься в ст. 9 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КпАП України): адміністративним правопорушенням (проступком) визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність [8]. В даній статті законодавець нормативно закріплює найбільш суттєві характеристики правопорушення. Проте відкритим залишається питання щодо особливості цього правопорушення в порівнянні з іншими протиправними діями (злочинами, дисциплінарними проступками тощо). Крім того, ситуація ускладнюється також тим, що законодавець ототожнює поняття «адміністративне правопорушення» та «адміністративний проступок».

У вітчизняній юридичній літературі вже досить ґрунтовно досліджено поняття та особливості адміністративного правопорушення, зроблено спроби роз-

межувати поняття «правопорушення» та «проступку» [9]. Зауважимо лише, що така точка зору набуває дедалі більшої аргументованості [10]. Узагальнюючи сучасні погляди на це питання, можемо стверджувати наступне: адміністративним правопорушенням слід вважати будь-яке порушення норм адміністративного права, тоді як адміністративний проступок – це протиправне діяння, за вчинення якого законодавством передбачено накладення адміністративного стягнення. Дана позиція опосередковано підтверджується фактом розробки проекту Кодексу про адміністративні проступки.

Розглянувши загальні питання, розглянемо власне поняття, ознаки та особливості порушень митних правил як різновиду митних правопорушень.

Довгий час у структурі адміністративних проступків, проступки, які вчиняються в галузі митної справи, не виокремлювали в самостійну групу. Так, лише в МК України від 12.12.1991 р. № 1970-ХІІ вперше з'явилася глава, присвячена порушенням митних правил та відповідальності за них. В наступних редакціях кодексу такі розділи та глави збереглися.

Порушення митних правил посідають самостійне місце в структурі адміністративних проступків, оскільки їх об'єднує видовий об'єкт посягання – суспільні відносини, що виникають в галузі державної митної політики та державної митної справи. Зміст державної митної справи визначений у ст. 7 чинної редакції МК України [11], яка визначає, що встановлений порядок і умови переміщення товарів через митний кордон України, їх митний контроль та митне оформлення, застосування механізмів тарифного і нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, справляння митних платежів, ведення митної статистики, обмін митною інформацією, ведення Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності, здійснення відповідно до закону державного контролю нехарчової продук-

ції при її ввезенні на митну територію України, запобігання та протидія контрабанді, боротьба з порушеннями митних правил, організація і забезпечення діяльності органів доходів і зборів та інші заходи, спрямовані на реалізацію державної політики у сфері державної митної справи, становлять державну митну справу.

При з'ясуванні місця порушень митних правил в системі митних правопорушень варто виходити з законодавчо визначеного поняття «порушення митних правил». Відповідно до ст. 458 МК України, порушенням митних правил є адміністративне правопорушення, яке являє собою протиправні, винні (умисні або з необережності) дії чи бездіяльність, що посягають на встановлений МК України та іншими актами законодавства України порядок переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, пред'явлення їх органам доходів і зборів для проведення митного контролю та митного оформлення, а також здійснення операцій з товарами, що перебувають під митним контролем або контроль за якими покладено на органи доходів і зборів МК України чи іншими законами України, за які МК України передбачена адміністративна відповідальність.

Зазначене визначення з деякими особливостями фактично дублює визначення адміністративного правопорушення (проступку), що міститься в ст. 9 КпАП України.

Аналіз норм чинного митного законодавства та юридичної літератури дозволив виявити та охарактеризувати основні ознаки порушення митних правил:

1. Це дія чи бездіяльність, тобто поведінка, вчинок, акт зовнішнього ставлення особи до реальної дійсності, суспільства чи держави. Саме діяння, а не думки, бажання чи інші подібні прояви психічної діяльності людей. Дія – це активна форма поведінки особи, безпосередньо пов'язана з невиконанням правового припису у вигляді обов'язку чи законної вимоги, порушенням забо-

документів». Саме ці дії належать до останньої групи митних правопорушень, бо об'єктом їх посягання є саме встановлений порядок управління в галузі державної митної політики та державної митної справи. Крім того, диспозиція норми, що знаходиться в даній статті, містить лише окремі прояви перешкоджання в діяльності посадових осіб органів доходів і зборів. Сподіваємось, що в подальшому ця прогалина буде усунута законодавцем.

Висновки. Сучасна структура суспільно-шкідливих діянь в галузі державної митної політики та державної митної справи свідчить про те, що порушення митних правил є одним з найбільш чисельних проявів протиправної поведінки – митних правопорушень. Порушення митних правил за своєю юридичною природою належать до адміністративних проступків, проте характеризуються наявністю як спільних ознак, так і деяких відмінностей з останніми. До спільних ознак таких діянь належить: протиправність, винність, адміністративна караність та антигромадська спрямованість.

Встановлено, що порушення митних правил посідають самостійне місце у структурі адміністративних проступків, оскільки, по-перше, регламентуються окремим кодифікованим законодавчим актом – МК України, по-друге, родовим об'єктом посягання виступає специфічний об'єкт зазіхань – суспільні відносини, що виникають в галузі державної митної політики та державної митної справи, по-третє – порядок притягнення до адміністративної відповідальності за вчинення порушень митних правил регламентується лише МК України.

Незважаючи на те, що порушення митних правил регламентується виключно МК України, автором не заперечується позиція щодо включення всіх складів порушень митних правил до єдиного кодифікованого акту про адміністративні проступки. Даний крок може бути виправданим в умовах викремлення адміністративно-деліктного права як самостійної галузі права.

Ключові слова: державна митна справа, митні правопорушення, адміністративні проступки, порушення митних правил, органи доходів і зборів.

Стаття присвячена з'ясуванню співвідношення поняття «порушення митних правил» з суміжними правовими категоріями: правопорушення, митне правопорушення та адміністративний проступок.

Стаття посвячена установленню соотношения термина «нарушение таможенных правил» со смежными правовыми категориями: правонарушение, таможенное правонарушение и административный проступок.

The article is dedicated to study out the relation comprehension of violation of customs regulations and related legal categories, such as: infringement of the law, violation of the custom law and the administrative misdemeanour.

Література

1. Про внесення змін до Митного кодексу України у зв'язку з проведенням адміністративної реформи : Закон України від 04.07.2013 р. № 405-VI // Офіційний вісник України. – 2013 р. – № 60. – ст. 2135.
2. Інформаційна довідка щодо результатів роботи митних органів у напрямку протидії митним правопорушенням упродовж 2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://minrd.gov.ua/diyalnist-/borotba-z-ekonomichnoyu-zlochinnistyu-ta/informatsiyna-dovidka-schodo-rezultati/> – Назва з екрану.
3. Протягом 2013 року фахівцями Міндоходів виявлено порушень митного законодавства на 796 млн гривень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mdoffice.com.ua/pls/MDOoffice/aSNewsDic.getNews?dat=2801> – назва з екрану.
4. Малєин Н.С. Правонарушение: понятие, причины, ответственность / Н.С. Малєин. – М. : Юр. лит., 1985. – 192 с.
5. Загальна теорія держави і права : підручник для студентів юрид спеціальностей ВНЗ / М.В. Цвік, О.В. Петришин, Л.В. Авраменко та ін. ; За ред. М.В. Цвіка, О.В. Петришина. – Харків : Право, 2009. – 584 с.

6. Митне право України : навч. посібник / За заг. ред. В.В. Ченцова, Д.В. Приймаченка. – К. : Істина, 2008. – 328 с.
7. Скакун О.Ф. Теория государства и права (энциклопедический курс): Учебник / О.Ф. Скакун. – Харьков : Эспада, 2005. – 840 с.
8. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12. 1984р. // Відомості Верховної Ради УРСР.– 1984.– Додаток до № 51.– Ст. 1122.
9. Колпаков В.К. Адміністративна відповідальність (адміністративно-деліктне право) : навч. посіб. / В.К. Колпаков. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 256 с.
10. Самбор М.А. Правопорушення та проступок: до питання співвідношення понять в умовах розвитку законодавства про адміністративні та кримінальні правопорушення // Юридична наука. – 2013. – № 8. – С. 39–48.
11. Митний кодекс України від 13.03.12 р. № 4495–VI // Офіц. вісник України – 2012. – № 32. – ст. 1175.

УДК 347.78

І. Брус,

провідний науковий співробітник Науково-дослідного інституту
Національної академії прокуратури України

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ПЕРЕДУМОВИ ЗАХИСТУ АВТОРСЬКОГО ПРАВА В УКРАЇНІ

Докорінні зміни, що відбуваються у країні після революційних подій (2013-2014 років) зумовлюють негайне перезавантаження існуючої законодавчої, нормативної бази щодо врегулювання дієвих механізмів захисту та охорони інтелектуальної власності, зокрема авторського права в Україні. Оскільки належне правове забезпечення захисту авторського права дозволяє успішно співпрацювати з розвиненими країнами світу в таких сферах суспільного життя, як політична, економічна та культурна [1]. Наразі «різні види порушення авторських прав призводять не лише до майнових втрат конкретних суб'єктів права інтелектуальної власності, а й впливають на економічний, духовний та інтелектуальний розвиток країни в цілому» [2].

Як приклад критичної ситуації в Україні щодо захисту та охорони авторських прав, а якщо ще точніше – українських чи іноземних власників інтелектуального продукту, є рішення Міжнародного альянсу інтелектуальної власності про віднесення нашої держа-

ви до переліку країн, в яких систематично порушуються авторські права. А відтак це може не лише негативно вплинути на міжнародну репутацію України, але й спричинити суттєві фінансові наслідки для держави. Ці порушення можуть стати причиною низки адміністративних і фінансових санкцій, які застосовуватимуться до України, аж до введення додаткового мита на експорт і скасування програм технічної допомоги державі. Саме на цьому наголосив президент Американської торговельної палати в Україні Хорхе Зукоскі [3].

За словами К. Гришенка, ставлення держави до авторського права є одним із найважливіших критеріїв оцінювання іміджу України з боку західних партнерів. Уряду України, на думку політика, необхідно зайнятися зміною законодавчої бази про авторські та суміжні права [4]. Нагадаємо, що після того, як США визнали Україну головним світовим «піратом» у сфері авторських прав, український парламент розро-